

Ävsändare:
Medborgarrättsrörelsen
Box 21135
100 31 Stockholm
info@mrr.se

Besök oss på: www.mrr.se
Blogg: medborgarratt.wordpress.com

Bli medlem nu! Betala 175 kr till pg 19 69 92-2 för 2008.
(Glöm inte skriva ditt namn och adress)

Föreningsnytt:

Kampanj för författningsdomstol

Medborgarrättsrörelsen planerar för att starta en namninsamling till förmån för en författningsdomstol när Grundlagsutredningen lagt fram sitt förslag i vinter.

Vi hoppas att Sverige då ska få en livlig konstitutionell diskussion.

Det är tid att ifrågasätta folksuveräniteten som princip och istället anta maktodelningsprincipen som innebär att politikerna i riks-

dag och regering utsätts för oberoende kontroll i sitt beslutsfattande utifrån medborgarnas fri- och rättigheter.

En viktig symbol i denna förnyelse av svensk grundlag är en författningsdomstol dit medborgare kan vända sig när man upplever att politikerna missbrukar sin makt.

FRA-frågan visar hur viktigt det är att politiska beslut kan prövas mot grundlagen. ♦

Håll utkik efter hemsidan:

www.forfattningsdomstol.se

Medborgarrättsrörelsen har påbörjat byggandet av en ny hemsida. Den är inte klar än, men håll ett öga på den, och när den är klar: tipsa dina vänner och bekanta!

MEDBORGARRÄTT

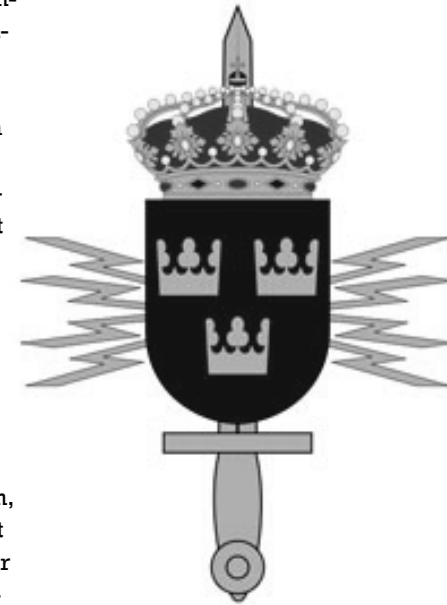
Medlemstidning för Medborgarrättsrörelsen ♦ Årgång 31

Striden om FRA och signalspaning:

Ofrivilligt integritetsintrång kräver domstolsbeslut

Förre hovrättslagmannen och statssekreteraren i Justitiedepartementet Krister Thelin diskuterar innebörden av personlig integritet ur ett bredare och djupare perspektiv än det som hittills framkommit i den heta debatten om FRA och signalspaning i kabel.

Dessutom intervjuas Hans-Heinrich Vogel, svensk ledamot i Venedigkommissionen, som inom Europarådet ger rekommendationer och råd om hur grundlagar utformas till nya och gamla demokratier.

Brita Sundberg-Weitman har kommit ut med ny bok som kritiserar JO för att gå maktens ärenden. Här frågar hon hur det står till med rättsstaten.

Hans Jensevik med erfarenheter från Afrika skriver om varför Zimbabwes president Robert Mugabe gillade den svenska författningen: den saknar författningsdomstol.

Detta och en del mera finns i detta nummer.

Håll tillgodo! ♦

Ledare:

Vem delar ut röda kort i det politiska spelet?

Inom fotbollen är det ingen som tvekar om behovet av en domare, som ser till att spelet följer regelboken. I de flesta demokratiska länder finns också en författningsdomstol som ser till att det politiska spelet i parlamentet följer grundlagen.

Dock inte så i Sverige.

Motståndarna till författningsdomstol anser att det är folket som i allmänna val är domare. Och det stämmer ju, men bara när det gäller inriktningen på politikens innehåll: höger eller vänster.

Oavsett vilket regeringsalternativ som regerar finns risk att makten korrumpas och de politiska spelarna överträder reglerna för demokratin. Om läge skulle uppstå där demokratins spelregler hotas – där minoritetens rätt inte respekteras eller, som i Weimarrepubliken, regeringen helt sonika beslutar avskaffa allmänna val – behövs en författningsdomstol som kan ogiltigförklara politiska beslut i regering och riksdag.

FRA visar varför författningsdomstol behövs

Även i mindre dramatiska situationer, som när riksdagen i juni i år röstade för FRA-lagen om signalspaning i kabel, kan riksdagsmajoriteten besluta om lagstiftning som av många uppfattas stå i strid med grundlagen. I sådana situationer bör en

På fotbollsplan är det inte spelarna som gör upp om reglerna. Man följer regelboken som domaren upprätthåller. Så skapas rättvisa.

domstol kunna överpröva och upphäva en lag även om den tillkommit i demokratisk ordning.

Även politiker måste kunna få rött kort, när de fattar beslut som strider mot grundlagen. Politiker ska inte stå över grundlagen. De ska följa den. En författningsdomstol i Sverige skulle vara en tydlig symbol på att vi tar våra grundlagar på allvar.

Om vi haft en författningsdomstol hade regeringen förmodligen inte varit lika snabb på att driva igenom FRA-lagen. Alla

hade då varit medvetna om att riksdagsbehandlingen av en ny lag bara är ett steg på vägen. Lagar prövas då också i oberoende domstolar, där de kan ogiltigförklaras om de inte överensstämmer med grundlagen.

Domstols roll i signalspaning

På nästa uppslag utvecklar Krister Thelin frågan om hur grundlagens skydd för den personliga integriteten kan värnas i samband med signalspaning i kabel.

Intrång kan bara ske efter domstolsbeslut. När jag diskuterat med honom vad det betyder i praktiken så menar Thelin att domstol måste kopplas in vid den tidpunkt då enskild person avlyssnas. I FRA-lagens sammanhang torde begreppet "enskild person" bli aktuellt när man i spaningsarbetet identifierat person eller när sådan är identifierbar.

Det handlar alltså inte om brottsmisstänke, som en del krävt. Utan om att en domstol ska avgöra om hotet som leder till avlyssningen står i proportion till intrånget i den personliga integriteten.

Alternativt kan domstolskontrollen ske i ett tidigare skede, genom en granskning av urvalskriterierna som sådana. Här kan domstolen bifalla eller avslå ansökan om avlyssning med anledning av de under rättelsesytten som avlyssningen har.

Det är här, återigen, en fråga om att separera makten inom staten på ett sådant sätt att den inte kan missbrukas.

Med ett annat ord kallas det makt-delning. Något som är att föredra framför den i Sverige fram till nu så omhuldade folksuveränitetstanken. Den som utgår ifrån att riksdag och regering inte behöver stå under fristående domstolskontroll.

FRA-frågan har en gång för alla visat att Sverige behöver makt-delning. ♦

Dick Erixon
ordförande

Redaktionsruta

Redaktör och ansvarig utgivare:
Dick Erixon

Detta nummer trycktes i september 2008.

Tidningen utkommer med fyra nummer per år

Tryckeri: LiTa Distribution AB.

ISSN 0283-9555

MEDBORGARRÄTT är medlemstidning för Medborgarrättsrörelsen Friheten i Sverige, MRR. Utgivningen startade 1978.

Prenumeration: 100 kr/år

Lösnummer: 40 kr

Ur innehållet

TEMA: FRA OCH DOMSTOLSKONTROLL

Ledare: Vem delar ut rött kort i politiken? **2-3**

Vad integritetsskydd handlar om **4-6**

Intervju: Hans-Heinrich Vogel **6-8**

Varför Mugabe gillar svensk författning **10-11**

DEBATT & ANNET

Årsmötesreferat **9**

Dagens JO hotar rättssäkerheten **12-13**

Människor blir lurade på sin trygghet **14-15**

Föreningsaktuellt **16**

Krister Thelin:

Integritetsskydd handlar om att bli lämnad ifred

Vem identifierar var gränsen för integriteten går, frågar före hovrättslagmannen och statssekreteraren i justitiedepartementet Krister Thelin med anledning av debatten om FRA och signalspaning.

FRA-frågan är snart sönderdebatterad men integritetsfrågorna kvarstår. Dock präglas debatten ibland av våldsamma övertoner. På sina håll frammanas bilden av ett växande storebrorssamhälle, där bl a övervakningskameror och samkörda datasystem ständigt kränker integriteten.

Bilden är både sann och falsk. Sant är att de tekniska möjligheterna till insyn ökar och blir alltmer sofistikerade. Falskt är att det samtidigt måste innebära integritetsintrång.

Den bästa definitionen på integritetsskydd är vad domaren Louis Brandeis myntat i ett avgörande om "privacy" i USAs Högsta Domstol: "Privacy is the right to be left alone". Svenska Integritetsskyddskommittén har inte förmått finna ett bättre uttryck för vad integritet är.

Samtycke istället för storebror

Omfattningen av skyddet för vår integritet väljer vi alltså själva. Den utgångspunkten har dock svårt att få genomslag i Sverige. Här är det staten som bestämmer graden av tillåten kränkning.

I Sverige får exempelvis inte den en-

skilde bestämma om han eller hon känner sig kränkt av att åka i en taxi med kameraövervakning. Det gör länsstyrelsen och JK.

Informerat samtycke bör istället vara nyckeln till huruvida en kränkning förekommer. Här har Integritetsskyddskommittén dessvärre fastnat i det gamla överhetsperspektivet.

Den som rör sig på allmän plats har, frivilligt, gett upp en del av sin privata sfär och kan också iaktas av andra. Om det sker genom direkt iakttagelse eller genom ett kameraöga har ingen betydelse, förutsatt att det står klart att övervakning sker och att informationen inte missbrukas.

På motsvarande sätt finns lösningen på den eviga frågan om tillåten "samkörning" av data i bidragssammanhang i en enkel ändring av rutinerna: den som vill ha en förmån i form av ett bidrag får samtidigt lämna sitt samtycke till att olika uppgifter kontrolleras i andra informationskällor.

"Samkörningen" ersätts alltså av kontroll efter informerat samtycke. Om priset för samtycket av den enskilde anses för högt, kan denne givetvis avstå från förmånen.

Den enskilde avgör, inte staten. Den nuvarande ordningen innebär istället att den enskilde omyndigförklaras och "storebror" avgör var gränsen går för dennes integritet. Domare Brandeis definition blir hos oss: "Privacy is the right to be left alone – to the degree the Government deems it necessary."

Intrång kräver domstolsbeslut

Där samtycke inte räcker till utan intrång krävs, trots att den enskilde kanske motsätter sig det – d v s där andra intressen måste ta över, exempelvis vid brottbekämpning eller, som i fallet med FRA, behovet av militär underrättelseinhämtning – bör principen vara en effektiv kontroll av att gränserna för intrånget inte överskrids.

Här skall proportionalitetsprincipen gälla obehindrat: Intrånget får inte stå i missförhållande till de värden som motiverar intrånget. Och den vägningen skall inte göras av den som företar intrånget utan av en fristående och oberoende instans, d v s en domstol.

Det är därför det ytterst är domstol som bestämmer om s k straffprocessuella tvångsmedel, som telefonavlyssning och hemlig rumsavlyssning. Europakonventionens artikel 8 om skydd för privalivet ger också uttryck för denna principiellt viktiga utgångspunkt.

FRA-lagen har gått vilse

FRA-ärendet aktualiserar dessa principer: frivillighet saknas och tvånget måste då kontrolleras. Det är här som propositionen gått vilse, också efter de piruetter som den senkomna insikten gav anledning till vid riksdagsbehandlingen i juni.

De kontroller som ursprungligen föreslagits eller föreslogs, sedan gråtande riksdagsledamöter och andra, efter att ha blottat sin själ, såg integritetsfrågorna till synes för första gången, har alla det gemensamt att de är **interna**, där de istället bör vara **externa**.

Riksdagens hittillsvarande utgångspunkt är att det är FRA eller regeringen själv som avgör var den tillåtna gränsen för informationsinhämtningen går. Detta har också lagrådet, som prövat förslaget mot proportionalitetsprincipen, godkänt.

"Proportionalitetsprincipen kräver att intrånget prövas av extern instans, d v s"

(Heder dock åt det justitieråd som inte ville att regeringen skulle undantas från det tillståndskrav som uppställts).

Olika lager av interna mekanismer eller kvasijudiciella prövningar kan dock inte ersätta den enda externa kontroll som är värd namnet:

domstols prövning i de fall avlyssningen och informationsinhämtningen avser en enskild individ.

Regeringens lama invändning att saken inte rör brottbekämpning saknar all relevans i sammanhanget.

Alltså, Reinfeldt, bit huvudet av skammen och inför domstolsprövning eller se lagen ogiltigförklarad i Sverige eller Strasbourg. ♦

Krister Thelin

Uppenbarhetsrekvisitet – är överspelat

Hans-Heinrich Vogel, professor em i offentlig rätt i Lund, är Sveriges representant i Venedigkommissionen som stöder uppbyggnaden av fungerande rättsstater i nya demokratier. Medborgarrätt har intervjuat honom inför Grundlagsutredningens översyn av vår konstitution.

Under de senaste 10 åren har flera mål prövats mot Europakonventionen och EU-rätten, vilka nu är vedertagna inslag i svensk rätt. Domstolarna utgår från dessa utslag, vilket gör att uppenbarhetsrekvisitet inte får någon stor roll längre. Det har numera närmast en symbolfunktion anser Hans-Heinrich Vogel.

Mitt första telefonsamtal tog Hans-Heinrich Vogel emot i Sarajevo, där han deltar i diskussionerna om Bosniens konstitution såsom ledamot i Venedigkommissionen. Denna grundades inom Europarådet år 1990 och fick genast omfattande uppgifter i de befriade Östländerna som skulle skapa konstitutioner för demokrati och rättsstat. För närvarande är även Georgien och Ukraina aktuella.

Med den omfattande erfarenhet av konstitutionella frågor, som arbetet i kommissionen givit, var det naturligt att han kallades till Grundlagsutredningens expertgrupp för Normkontroll.

Hans-Heinrich Vogel tar emot mig vänligt och besvarar lågmält mina frågor med den eftertänksamhet som omfattan-

de erfarenhet motiverar. Det enda tvärsäkra svaret fick jag på min första fråga:

Vad ser du personligen som viktigast att ändra i vår grundlag?

– Det kan jag inte svara på. Ingen enskildhet kan brytas ut ur den helhet en grundlag utgör. Varje komponent påverkar många andra.

Stärkt normkontroll

Det har varit allmänt erkänt att nuvarande grundlag, vars tankegångar huvudsakligen stammar från 50-talet och tidigare, behöver moderniseras. Samhället har ju undergått mycket stora förändringar.

Vogels expertgrupp har föreslagit tre alternativa nivåer för att stärka normkontrollen: en minimi-, en mellan- och en maximinivå, något han helt ställer sig bakom. Den sistnämnda inbegriper en författningsdomstol och utelämnar uppenbarhetsrekvisitet.

Att välja nivå är en fråga för politiker, inte för experter, säger Vogel.

Venedigkommissionen brukar rekommendera en författningsdomstol till de nya demokratierna, ett råd som de flesta följt. Det har gått smidigt i länder som Tjeckien, Slovakien och Ungern med traditionella förbindelser med Österrike från den gamla dubbelmonarkins tid. Frågan har inte diskuterats för de gamla demokratier som saknar en sådan – Danmark, Norge, Finland och Sverige.

Hans-Heinrich Vogel betonar flera gånger den stora respekt man måste visa för de speciella politiska erfarenheterna i varje enskilt land. Då räknas både de skrivna och de oskrivna reglerna.

Valsystemet

Många talar nu för ökat inslag av personval, för att stärka banden mellan politiker och deras väljare. Enmansvalkretsar såsom i UK och USA är ett konkret förslag. Det leder till ett två-partisystem, som anses ge mer handlingskraftiga regeringar. De skulle vara beredda att ta snabbare och mer radikala beslut, eftersom ingen "kohandel" behövs mellan olika partier i en koalitionsregering. Det är emellertid en chimär. Inom de stora partierna finns det alltid olika fraktioner, som kan förhandla väl så hårt som partier.

Tvåpartisystemet utesluter i praktiken möjligheten att starta nya partier. Ser man på utvecklingen i länder med proportionella val, har små partier startats i de flesta av dem och i några fall vuxit sig starka. De motsvarar strömningar bland medborgarna, något som måste vara meningen med demokrati, tycker Hans-

Heinrich Vogel. I Sverige behöver vi bara lära oss att olika åsikter mellan partierna i en koalitionsregering inte betyder splittning och kris. Det är något naturligt och bidrar till att frågorna bereds bättre.

De procentspärrar som vi har idag, 4 % nationellt och 8 % för enskild politiker, är resultatet av kompromisser och måste så vara. Det finns inte någon expert på sanningen i sådana frågor. Det man märker på politikerna är att de är synnerligen besvärade av tankarna på ändringar: "Man vet vad man har, men inte vad man får. Kanske åker man ut."

Det kommunala självstyret

Kommunernas verksamhet har blivit mer och mer beroende av statens förordningar. Många anser att den kommunala skatteutjämningen, som infördes 1995, eliminerade självstyret och att den därför är grundlagsstridig. Utredningens expertgrupp för kommunal demokrati föreslår att skatteutjämningen införlivas i Regeringsformens 1 kapitel, 8§ som följer:

Kommunerna får i lag åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter om det krävs för att uppnå en likvärdig fördelning av resurser mellan dem. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den.

Hans-Heinrich Vogel påpekar att diskussionerna om kommunal skatteutjämning har sitt ursprung redan på 1800-talet. Man ansåg att vinsterna från

Hans Jensevik: Mugabe gillade Sveriges författning ... därför att den saknar författningsdomstol.

I Zimbabwe tvingades Robert Mugabe länge att backa eftersom författningsdomstolen upprätthöll demokratiska rättigheter. Därför gillade Mugabe den svenska grundlagen där det i princip råder statsministerdiktatur mellan valen. Det skriver Hans Jensevik med erfarenhet från biståndsarbete i Zimbabwe.

Sverige hade bistått Mugabe och hans frihetskämpar under kampen. Det nybildade Zimbabwes kommundepartement värvade biståndsarbetare. Jag började ett treårigt uppdrag 1983. Detta var före järnridåns och Berlinmurens fall. Det rådde kallt krig. Jag borde ha tagit varning redan första kvällen under välkomstmiddagen, då mina värdar skålade för Josip Broz Tito, Kim Il Sung och Olof Palme.

Under ett antal inledande seminarier om kommunal demokrati deltog representanter från fem nationer: Nordkorea, Jugoslavien, Sverige, England och USA.

Nordkoreanerna berättade hur man arrangerade det kommunala styret i en "demokratisk folkrepublik", där proletariats elit styrde. Förebilden var de ryska kolchosjordbruken. Centrum skapade ordning och reda genom enhetlig styrning. Kolchoshövdingen var en lokal utförare av centrala beslut. Om han tog egna initiativ, kunde han hamna i koncentrationsläger.

Efter Jugoslavernas redogörelse av deras variant på centralstyre kändes det

mer bekant att lyssna på representanterna från England och USA. Så var det min tur. Man ville ha den svenska modellen, som de kallade "demokratisk folkrepublik med val" byggd på folksuveränitetsprincipen.

Bakgrunden var givetvis det långa socialdemokratiska regeringsinnehavet. De förväntade sig av mig att få lära sig alla tricken. Mycket förvånad, som vi aningslösa svenskar lätt kan bli, hävdade jag att vi var en demokrati med fria val.

Författningsdomstol stoppar tricksande med demokratin

Omedelbart fick jag frågan om vi inte alldeles nyligen haft en folkomröstning om kärnkraften med två ja- och ett nej-alternativ och mer än 80 procents röstande. Därefter fick jag höra en debatt ifall Zimbabwes oskolade väljare var så "korkade" att Mugabe kunde använda samma trick. Slutsatsen blev negativ.

Någon påpekade dessutom att Zimbabwes författningsdomstol inte skulle godkänna tre alternativ utformade på något liknande sätt.

De amerikanska och engelska rådgivarna, som passivt åhört denna debatt, gav mig rådet "Don't try to explain!" Även de menade att omröstningen var manipulerad! En fundersam amerikan frågade hur vår författningsdomstol kunde godkänna detta.

När jag sa att vi inte hade någon, möttes jag av skratt: I så fall kan ju svenska politiker uppträda helt maktfullkomligt mot folket. Mitt försvar var att vi möjligtvis hade hederligare politiker än i USA. Han skrattade igen och sa "It's just a matter of time! Power corrupts!"

Jag var i behov av bra argument. Som ekonom och mindre bevandrad i teorier om författningar levde jag då i övertygelsen att Sverige var en traditionell västerländsk demokrati.

All makt hos statsministern

Jag mindes regeringsformens portalparagraf om det kommunala självstyret och hävdade att Sverige faktiskt tillhörde den västerländska demokratiska hemisfären.

Nu hade de andra också läst denna paragraf. Där står att all makt utgår från folket i allmänna val till riksdagen och att all makt i Sverige är delegerad makt från denna riksdag, dvs i praktiken från statsministerämbetet. För mig var det lite svårt att svara nej på frågan om kommunerna i Sverige därmed inte var helt statsbundna förvaltningsenheter, precis som kolchosjordbruken i Sovjet.

De kunde mycket om Sverige. När det gällde folkomröstningar fanns bara ett val

vid den tiden som uppfyllde västerländska demokratiska krav, nämligen den om vänster- eller högertrafik. Där stod två klara och enkelt formulerade alternativ mot varandra. Det gick inte att manipulera. Då röstade folket fel. De ville behålla vänstertrafik. Politikerna införde sedan högertrafik.

Författningsdomstol stärker grundlagens ställning

President Mugabe fick ofta sina åtgärder underkända av författningsdomstolen. Hans medarbetare beklagade sig. Det skulle ta tjugo år för Mugabe att få in sitt folk i författningsdomstolen. Men hans konflikter var direkt folkuppfostrande.

Alla paragrafer han bröt mot beskrevs i media. Därigenom utbildades folket i de demokratiska formerna. I Sverige däremot var folket okunniga om författningen, eftersom politikerna ofta bröt mot den. Det blev på sin höjd lite pajkastning i riksdagens konstitutionsutskott, något som ingen tog särskild notis av, eftersom ingenting ändrades därav.

Sveriges "demokrati" ger all makt odelad till dem som vinner valen. I praktiken har vi fyraåriga statsministerdiktaturer. Detta gillade Mugabe. Med en författning utan författningsdomstol skulle han kunna göra vad han ville. Liksom i Sverige skulle ingen domstol ingripa. Statsministerdiktatur med gillrade val vart fjärde år såg han som en överlägsen modell. ♦

Hans Jensevik

Tidigare ekonomichef i Uppsala kommun, statlig utredare och rådgivare i Zimbabwe. Grundare av Svensk KommunRating.

Brita Sundberg-Weitman:

Dagens JO är ett hot mot rättsstaten

På senare år har Justitieombudsmannen varit överdrivet välvilligt inställd till myndigheter. Det skrev Brita Sundberg-Weitman, tidigare ordförande för Medborgarrättsrörelsen och lagman, i Expressen i somras (7/7). Här återges ett utdrag ur artikeln.

Hur står det i dag till med den svenska rättsstaten? Finns det verksamma medel mot att myndigheter missbrukar den offentliga makten?

Den Europeiska unionen (EU) ställer krav på medlemsstaterna att upprätthålla rättsstatliga principer, inte bara vid tillämpning av den gemensamma rätten utan - numera - också när det gäller statens interna förhållanden. Kravet tillkom i samband med att tidigare satellitstater till Sovjetunionen kom i fråga som medlemsstater. Vid sin prövning om kandidatstater motsvarar rättsstatens krav har EU-kommissionen bland annat fäst sig vid tre komponenter: att regering och myndigheter respekterar lagen, att domstolarna är självständiga under lagen och att det finns verksamma medel mot missbruk av den offentliga makten.

JO som föregångare

Någon författningsdomstol har inte Sverige. Men vi har i alla fall Riksdagens Ombudsmän (Justitieombudsmännen, JO) som fått efterföljare i många andra länder. Även EU har en JO. En institution för

oss svenskar att vara stolta över, således - "ärat ditt namn flög över jorden"!

JO-ämbetet tillkom som en nyhet i 1809 års regeringsform. Tanken var att JO skulle vaka över att domare och ämbetsmän efterlevde lagen, så att medborgarnas rättigheter inte "trampades av smådespoter i landsorterna". Alltjämt gäller, nu enligt 1974 års regeringsform, att JO skall ha tillsyn över "tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar". JO har av tradition varit vaksam när det gäller vad man skulle kunna kalla klassisk myndighetsutövning, till exempel polisen /.../

På senare år har JO däremot varit mycket välvilligt inställd till myndigheter som förutsätts vara "goda", dit hör exempelvis myndigheter som arbetar med sociala frågor. Den inställningen går ut över medborgare som har klagomål på området.

Enligt lag med instruktion för Riksdagens ombudsmän - numera fyra till anta-

let - ska JO "särskilt tillse att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttaga regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter ej träds för när i den offentliga verksamheten".

Hur sköter nutida JO den uppgiften?

Ja, i vart fall inte på det sätt som Alfred Bexelius (JO under åren 1956-72) ansåg att den borde skötas. Jag har studerat 169 klagomål mot sociala myndigheter som under tiden maj 2002- februari 2005 behandlats av JO, och jag har jämfört dem med en bok av Alfred Bexelius om JO-ämbetet.

JO borde utföra egna förhör

I många fall (där JO överhuvudtaget gör något för att utreda klagomålen) har myndigheten en annan version än klaganden om av vad som hänt. Bexelius ansåg på sin tid att sådana frågor måste utredas av JO, eventuellt genom förhör. Nutida JO bryr sig inte ens om att försöka utreda om klagomålen har fog för sig utan utgår från att myndigheternas uppgifter är korrekta.

Bexelius ansåg vidare att JO inte får avfärda klagomål med motiveringen att beslut kan överklagas till domstol. Med en sådan praxis, menade Bexelius, kom-

NY BOK AV BRITA SUNDBERG-WEITMAN

Är domstolarna självständiga under lagen? Uppfyller JO sin skyldighet att "särskilt tillse att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttaga regeringsformens bud om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter ej träds för när i den offentliga verksamheten?"

Detta granskas i boken:
SVERIGE OCH RÄTTSSTATEN PÅ 2000-TALET (Jure).

mer frågan om tjänstefel begåtts inte under bedömning. Nutida JO har en annan inställning /.../

När en klagande säger sig ha blivit utsatt för kränkande behandling av myndigheten, avfärda nutida JO klagomålet med floskler /.../

Långa köer till Europadomstolen

Numera har det starkt utökade antalet klagomål som Europadomstolen tar emot gjort att över 100 000 klagomål står i kö för prövning.

Därmed har det blivit ännu viktigare att vi har justitieombudsmän som fungerar i enlighet med sina uppgifter. Det kan inte godtas att JO fortsätter att avfärda klagomål på det lättvindiga sätt som jag här har beskrivit.

Idén att den enskilda människan har en själ och ett samvete tillhör kärnan i rättsstaten. Allmän välvilja räcker inte. /.../ ♦

Brita Sundberg-Weitman
ordförande 1994-97

Mats Lönnerblad:

Människor blir lurade på sin trygghet

George Orwell skrev i romanen *1984* om det totalitära samhället där storebror (staten) ser allt vi gör. Längre har man raljerat omkring att storebror ser oss, men det är först på senare tid som romanen blir verklighet, i och med införande av ny övervakning av allmänheten som faktiskt inte syftar till annat än ren maktutövning.

En sådan övervakning är riksdagens nyligen fattade beslut att införa FRA-lagen. Rätten för Försvarets Radioanstalt att bedriva signalspaning som kommer att drabba många oskyldiga. Från och med november i år får FRA möjlighet att läsa och avlyssna sms, e-post, chattinlägg och annan digital kommunikation i kabel – så länge som det handlar om ”yttre hot” och trafik över gränsen.

Min uppfattning är att innan man tillåter signalspaning i sådan omfattning mot enskilda personer, måste det först finnas någon form av befogad brottsmisstanke.

Lagen bryter förmodligen mot Europakonventionens skydd för den personliga integriteten. Konventionen, som är svensk lag sedan 1995, slår fast att var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv sitt hem och sin korrespondens.

I trygghetsnarkomanens land

Om svenska staten, som lägger sig i allt vi gör, har David Eberhard skrivit en avslöjande bok, *I trygghetsnarkomanernas land* (Prisma). Han är överläkare och

chef på Stockholms läns psykiatriska akutmottagning vid S:t Görans sjukhus.

I den tar han upp några av de stora politiska felstegen i det moderna svenska samhället. Jag rekommenderar gärna denna nyttiga och omtumlande bok.

Först och främst lär man sig redan från barnsben att det är fult att tävla i skolämnen, en brist som försämrar de blivande företagarnas kunskaper och förmåga till konkurrens. Dessutom har lärarnas status devalverats utan motstycke under de senaste femtio åren.

Vi svenskar har närmast fått lära oss att trygghet är det viktigaste i livet. Därför vågar man inte försätta sig i en situation då man frivilligt tackar nej till en trygg anställning till förmån för en osäker värld som egen företagare.

En statsapparat i trygghetssamhället blir extremt dyr. Allt måste ju kontrolleras och likställas av alla. En kontroll och en överdriven anpassning som naturligtvis kostar och som därmed kräver det extremt höga skattetryck vi har i Sverige.

Och som gräddes på moset har man stif-

tat trygghetslagar för anställda som gör det närmast omöjligt att bli av med någon olämplig. Vetskapen om att det är omöjligt att avskeda kan få den modigaste att avstå från företagande och i stället ta ett lönearbete, skriver David Eberhard.

Avsaknaden av företagare

Det kanske är en av förklaringarna till varför svenska akademiker hellre går arbetslösa än startar egna företag. Enligt en utredning av professor Johan Wiklund, vars resultat presenterats i Dagens Nyheter, visar att bara 3,6 procent av alla högskoleutbildade ingenjörer, naturvetare och medicinare har mellan 1990 och 2000 satsat på eget företagande.

Undersökningen visade också att bland sistaårsstudenter på en ingenjörshögskola är den enda drömmen att få en fast anställning. I andra hand önskade de fortsätta studera. Bli egna företagare är det sista de väljer. På frågan om vad de fann troligast efter examen, visade det sig att eget företagande till och med kom efter arbetslöshet.

Författaren anser att staten genom sin överdrivna vilja att lägga till rätta allas våra liv på det sättet faktiskt urholkat all framåtanda och naturliga drivkraft. Något som han ser som ett av de allvarligaste tecknen på att trygghetsnarkomanin börjat styra allas våra liv på ett sätt som inte längre är acceptabelt.

Sedan 70-talet har Sverige också förlorat tätpositionen inom entreprenörskapet i världen. Landet har, enligt Patentverkets statistik endast 32 patentansökningar per 100.000 invånare 2005, att jämföras med hur det var under 1960- och 70-talet. Då lämnades det in 210 patentansökningar per 100.000 invånare. Varje år.

Den överdrivna omsorgen om invånarna har gjort oss alla mer eller mindre dysfunktionella. Detta gäller inte bara Sverige. I hela västvärlden har vi under hela efterkrigstiden successivt tagit ifrån befolkningen funktionella strategier för hur man hanterar livet. I Sverige har vi dessutom lett den internationella trygghetsexplosionen, som verkar syfta till att skrämna medborgarna till lydnad.

Skall vi ha lättare att överleva, måste vi på nytt lära oss att göra riskbedömningar. Det är just detta som saknas i det svenska trygghetsnarkomana samhället. Det sker gradvis en infantilisering där ansvarstagandet först hos föräldrarna, men sedan hos de växande barnen sker genom införandet av förbud snarare än genom förnuft.

David Eberhard vill också minska myndigheternas makt. Han menar att en följd-effekt av att vi minimerar den statliga styrningen är att det enskilda handlingsutrymmer för medborgarna kommer att öka. Det i sin tur leder till en driftigare befolkning som åter vågar konkurrera och utvecklas.

Kvävande omsorger

Jag delar författarens uppfattning om att statens kvävande omsorger om sina medborgare gör att svenskarna försvagats, både andligt och ekonomiskt. Till den milda grad att vi inte längre vågar satsa på att utveckla oss själva för att bli företagare och själva råda över våra liv. När det sedan uppkommer verkliga kriser är staten vare sig beredd eller förmår att axla sitt ansvar. ♦

Mats Lönnerblad
vice ordförande